

Một số vấn đề về dạy học các học phần Lý luận chính trị theo hướng hình thành và phát triển năng lực cho sinh viên không chuyên ngành Lý luận chính trị

Nguyễn Ngọc Mạnh*

*TS. Trường Đại học Y Dược Hải Phòng

Received: 2/6/2024; Accepted: 10/6/2024; Published: 18/6/2024

Abstract: The article contributes to affirming the inevitable trend and generalizing the content of education and training in the direction of capacity formation and development. Based on this, some ideas were raised about the competency framework, learning objectives, teaching methods, learning material resources and assessment of political theory modules.

Keywords: Political theory, capacity, education.

1. Đặt vấn đề

Dạy và học theo hướng hình thành và phát triển năng lực người học (PTNLNH) đã trở thành xu thế toàn cầu với tư cách là một mô hình có hiệu quả nhất để GD&ĐT đáp ứng được yêu cầu của xã hội. Năm bắt được xu thế và ý nghĩa đó, Đảng Cộng sản đã chỉ đạo đổi ngành GD&ĐT Việt Nam là: “Chuyển mạnh quá trình giáo dục từ chủ yếu trang bị kiến thức sang phát triển toàn diện năng lực và phẩm chất người học. Học đi đôi với hành; lý luận gắn với thực tiễn; giáo dục nhà trường kết hợp với giáo dục gia đình và giáo dục xã hội”. Và đối với các môn LLCT, việc dạy học theo hướng hình thành và phát triển năng lực cũng được quan tâm thực hiện. Trong Kết luận số 94-KL/TW ngày 28/3/2014 của Ban Bí thư về việc tiếp tục đổi mới việc học tập LLCT trong hệ thống giáo dục quốc dân khẳng định: “Học tập LLCT trong hệ thống giáo dục quốc dân là giáo dục những vấn đề cơ bản nhất của chủ nghĩa Mác - Lênin, Tư tưởng Hồ Chí Minh, đường lối của Đảng; sát với thực tiễn, không máy móc, giáo điều, khô cứng; Phương pháp giảng dạy (PPGD) và học tập phải sinh động, mềm dẻo, có thực tiễn và phù hợp với từng cấp; chương trình học tập LLCT trong hệ thống giáo dục quốc dân phải tập trung xây dựng cho tốt, phù hợp cho từng đối tượng học, từng cấp học, bậc học, từ thấp đến cao”. Đồng thời, Nghị quyết số 37-NQ/TW ngày 09/10/2014 của Bộ Chính trị về công tác lý luận và định hướng nghiên cứu đến năm 2030 cũng khẳng định, trong quá trình giảng dạy các môn LLCT cần phải: “Gắn lý luận với thực tiễn, cập nhật kiến thức mới, khắc phục sự trùng lặp, khép kín, thiếu liên thông giữa các chương trình, các cấp học, bậc học. Tăng cường giáo dục, rèn luyện kỹ năng thực hành, khả năng vận dụng kiến thức vào thực tiễn”.

Những định hướng mang tính chỉ đạo trên đã gợi mở cho tôi nhiều vấn đề cần trao đổi và làm rõ liên quan đến dạy học các môn LLCT theo hướng hình thành và PTNLNH không chuyên ngành LLCT.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Dạy học theo hướng hình thành và PTNL

Năng lực của một người lao động được hình thành và phát triển trên 3 thành tố cơ bản. Kiến thức (Knowledge), Kỹ năng (Skills) và Thái độ (Traits): 1-Kiến thức: có kiến thức nền tảng cơ bản để học tập và tiếp thu công nghệ, kiến thức chuyên môn nghề nghiệp ở mức độ tinh thông, làm việc có kế hoạch, am hiểu pháp luật, tiếp thu nhanh kiến thức xã hội...; 2-Kỹ năng: kỹ năng cơ bản: đọc, viết, tính toán, nói, nghe; kỹ năng nghề nghiệp: thực hiện thành thạo công việc, có khả năng xử lý các tình huống trong hoạt động nghề nghiệp, có năng lực thích ứng với sự thay đổi theo yêu cầu sản xuất/dịch vụ; có kỹ năng quản lý thời gian, về hiệu quả của nhóm; kỹ năng phát triển: xác định mục tiêu, kỹ năng hoạch định sự nghiệp, tự hoàn thiện và phát triển bản thân,...; 3-Phẩm chất/Thái độ: có sức khỏe tốt, có tác phong công nghiệp (khẩn trương, đúng giờ giấc), có ý thức kỷ luật lao động cao, có niềm say mê nghề nghiệp, tự tin, tính liêm chính và trung thực, chịu trách nhiệm cá nhân, tôn trọng các ý kiến của người khác, có tinh thần yêu nước, yêu dân tộc, sống có trách nhiệm với cộng đồng và xã hội.

Với các thành tố của năng lực và đặc tính của GD&ĐT theo năng lực việc xây dựng các CTĐT theo hướng này cho thấy có nhiều ưu thế lớn. Theo Nguyễn Hữu Lam: 1) Tiếp cận năng lực cho phép cá nhân hóa việc học: trên cơ sở mô hình năng lực, người học sẽ bổ sung những thiếu hụt của cá nhân để thực hiện những nhiệm vụ cụ thể của mình; 2) Tiếp cận năng lực chú

trọng vào kết quả (outcomes) đầu ra; 3) Tiếp cận năng lực tạo ra những linh hoạt trong việc đạt tới những kết quả đầu ra theo những cách thức riêng phù hợp với đặc điểm và hoàn cảnh của cá nhân; 4) Tiếp cận năng lực còn tạo khả năng cho việc xác định một cách rõ ràng những gì cần đạt được và những tiêu chuẩn cho việc đo lường các thành quả. Chú trọng vào kết quả đầu ra và những tiêu chuẩn đo lường khách quan của những năng lực cần thiết để tạo ra các kết quả này là điểm được các nhà hoạch định chính sách GD&ĐT và phát triển nguồn nhân lực đặc biệt quan tâm nhấn mạnh.

2.2. Giảng dạy các môn LLCT theo hướng hình thành và PTNLNH không chuyên ngành LLCT

2.2.1. Xây dựng khung năng lực về LLCT

Vấn đề đầu tiên và quan trọng nhất trong đào tạo theo năng lực nói chung và giảng dạy các môn LLCT nói riêng đó là xây dựng khung năng lực LLCT cho sinh viên. Với tính đặc thù, giảng dạy LLCT trong các trường đại học đã được các cơ quan của Đảng và Nhà nước ban hành nhiều văn bản chỉ đạo: Kết luận số 94-KL/TW ngày 28/3/2014 của Ban Bí thư TƯ Đảng về tiếp tục đổi mới việc học tập LLCT trong hệ thống giáo dục quốc dân; Chỉ thị số 23-CT/TW ngày 09/02/2018 của Ban Bí thư về tiếp tục đổi mới, nâng cao chất lượng, hiệu quả học tập, nghiên cứu, vận dụng và phát triển chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh trong tình hình mới; Quyết định 4890/QĐ-BGD&ĐT ngày 23/12/2019 của Bộ GD&ĐT phê duyệt chương trình, giáo trình sử dụng chung các môn LLCT đối với đào tạo trình độ đại học các ngành không chuyên về LLCT; Thông báo số 363-TB/BTGTW ngày 31/5/2019 của Ban Tuyên giáo Trung ương về việc triển khai giảng dạy đại trà các môn LLCT khối chuyên và không chuyên trình độ đại học; Công văn số 3506/BGDĐT-GDĐH ngày 19/7/2019 về hướng dẫn thực hiện chương trình, giáo trình các môn LLCT.

Những văn bản trên tập trung nhấn mạnh về tầm quan trọng của giảng dạy lý luận chính trị; quy định chương trình, giáo trình, đội ngũ giảng dạy; đặt ra yêu cầu về đổi mới PPGD và KTĐG các môn LLCT. Đây chính là điều kiện thuận lợi cho các cơ sở đào tạo và các giảng viên thực hiện chương trình theo đúng định hướng, mục tiêu của Đảng và Nhà nước đề ra. Tuy nhiên, xét về đào tạo theo năng lực, năng lực LLCT. Việc xác định rõ khung năng lực LLCT sẽ định hướng cả quá trình dạy - học, là công cụ thực hiện chức năng quản lý để xây dựng, tổ chức thực hiện và đánh giá CTĐT; là cơ sở cho giảng viên xây dựng mục tiêu,

PPGD phù hợp và giúp sinh viên tự nhận thức được bản thân để bổ sung những thiếu sót hạn chế...

2.2.2. Xây dựng mục tiêu học tập của các học phần

Theo Quyết định số 4890 của Bộ GD&ĐT, trong chương trình các môn LLCT đã xác định mục tiêu học tập cho mỗi học phần và trong một số học phần có xây dựng mục tiêu học tập cho từng chương. Tuy nhiên, tác giả nhận thấy vẫn đề sau: *Thứ nhất*, cách trình bày mục tiêu không thống nhất giữa các học phần, cụ thể: Triết học có 3 gạch đầu dòng; Kinh tế chính trị ghi mục tiêu môn học: một là, hai là, ba là; Lịch sử Đảng diễn đạt rõ hơn khi xác định mục tiêu về nội dung; tư tưởng và kỹ năng; Tư tưởng Hồ Chí Minh cách tiếp cận mục tiêu đã gần hơn với năng lực gồm: kiến thức, kỹ năng và thái độ. *Thứ hai*, việc diễn đạt mục tiêu về kiến thức còn mang tính chất định tính, trừu tượng, khó lượng giá (đo lường) được với các thuật ngữ: hiểu, vận dụng; tin tưởng; xây dựng, trang bị... Xuất phát từ những vấn đề đó, theo tôi, với vai trò của giảng viên xây dựng mục tiêu học tập các học phần LLCT lưu ý một số vấn đề sau:

Xây dựng mục tiêu về kiến thức. Giảng viên có thể vận dụng thang tư duy của Bloom (Bloom's cognitive taxonomy) để xây dựng mục tiêu về kiến thức. Theo đó, Quá trình tư duy bao gồm sáu bậc sắp xếp theo trình tự từ thấp đến cao: Biết, Hiểu, Vận dụng, Phân tích, Tổng hợp, Đánh giá. Vào năm 2001, Anderson L.w. và Krathwohl D.R. đã điều chỉnh, phân loại mục tiêu trong lĩnh vực nhận thức của Bloom.

Xây dựng mục tiêu về kỹ năng: Xuất phát từ đặc thù của các học phần LLCT là thiên về nhận thức lý luận, bởi vậy xây dựng mục tiêu về kỹ năng cần tập trung vào các kỹ năng như: kỹ năng tư duy lý luận; kỹ năng phản biện; kỹ năng vận dụng. Bên cạnh đó, thông qua quá trình học tập các môn LLCT, cần góp phần hình thành các kỹ năng khác như: kỹ năng tự học; kỹ năng làm việc nhóm; kỹ năng giao tiếp....

Xây dựng mục tiêu về thái độ. Mục tiêu về thái độ là trạng thái tâm lý, tình cảm, trách nhiệm của sinh viên thể hiện trong quá trình học và sau khi kết thúc học phần. Đối với các học phần LLCT, có thể nói mục tiêu về thái độ (hay mục tiêu về tư tưởng) là mục tiêu cao nhất và là đích đến cuối cùng của việc dạy và học, là một tiêu chí để đánh giá mức độ thành công của việc giảng dạy các học phần này. Nhìn chung các học phần LLCT có sự thống nhất về mục tiêu thái độ,

2.2.3. Phương pháp dạy học: PPDH các học phần LLCT đã được thể hiện rõ trong Kết luận số 94 của Bộ Chính trị và Công văn số 3506 cũng đặt ra yêu cầu như: PPGD và học tập phải sinh động, mềm dẻo, có

thực tiễn và phù hợp với từng cấp; tạo được sự hứng thú và có trách nhiệm cho người dạy và người học; Hướng dẫn sinh viên đọc tài liệu, giảng những vấn đề cơ bản và sử dụng các phương tiện dạy học hiện đại trong giảng dạy; tăng cường xêmina và tham quan thực tế. Đó là những định hướng phù hợp với việc dạy học theo năng lực. Tuy nhiên để hiện thực hoá các phương pháp nêu trên, giảng viên cần lưu ý một số vấn đề sau:

Thứ nhất, bám sát vào mục tiêu bài học.

Thứ hai, lấy người học làm trung tâm.

Thứ ba, tối ưu hoá phương pháp thuyết trình.

2.2.4. Xây dựng hệ thống học liệu (HTHL)

Xây dựng HTHL đồng bộ, phong phú, hiện đại là yêu cầu bắt buộc của tất cả các học phần nói chung và học phần LLCT nói riêng. So với các học phần khác, học phần LLCT của có nguồn học liệu lớn được công bố, công khai trên các website, mạng xã hội với các dạng tài liệu như sách giáo trình, tài liệu tham khảo, các bài báo, công trình nghiên cứu về LLCT cùng với đó là video bài giảng, bài giảng PowerPoint, phim tài liệu, phóng sự tài liệu... Tuy nhiên, để khai thác và sử dụng có hiệu quả các nguồn học liệu nêu trên, giảng viên cần giới thiệu và hướng dẫn cụ thể cho sinh viên.

2.2.5. Đánh giá các học phần LLCT

Thực tế cho thấy, các cơ sở đào tạo đánh giá người học vẫn tập trung chủ yếu vào lĩnh vực kiến thức với hình thức phổ biến là tự luận (được sử dụng tài liệu hoặc không được sử dụng tài liệu); trắc nghiệm hoặc kết hợp tự luận với trắc nghiệm. Đánh giá các môn LLCT có thể theo cách sau.

Đánh giá về kiến thức. Có thể khẳng định đây là lĩnh vực được ưu tiên trong đánh giá các học phần LLCT. Đối với lĩnh vực này, hình thức truyền thống là tự luận không được sử dụng tài liệu. Với hình thức này, nếu việc tổ chức được thực hiện chặt chẽ, nghiêm túc và công bằng cùng với hệ thống câu hỏi được cho trước sẽ rất hiệu quả trong việc đánh kiến thức của người học. Tuy nhiên hình thức đánh giá này chỉ ở tập trung ở khả năng ghi nhớ, không phù hợp với đánh giá theo năng lực và thường gặp phải sự phản ứng của sinh viên bởi yêu cầu ghi nhớ khối lượng kiến thức vừa lớn vừa khó, trừu tượng. Hình thức thứ hai, tự luận được sử dụng tài liệu. Hình thức này, đòi hỏi phải có sự tư duy, vận dụng, liên hệ, liên kết nội dung giữa các chương và các học phần, do đó phần nào đánh giá được năng lực lý luận của sinh viên. Tuy nhiên, hình thức này thường gây ra sự chủ quan, không tập trung, chú ý với suy nghĩ chỉ cần chép như tài liệu, giáo trình có thể đạt yêu cầu và phụ thuộc vào người chấm và

các lần chấm. Hình thức thứ ba, trắc nghiệm khách quan. Hình thức này, dần trở thành phổ biến và được nhiều trường đại học lựa chọn để đánh giá về mặt kiến thức của người học.

Đánh giá về kỹ năng (ĐGKN). Đối với các môn LLCT thực sự đặt ra những thách thức lớn, và trên thực tế chưa có một hướng dẫn hay công cụ thực sự hiệu quả để ĐGKN về LLCT cho sinh viên. Đây là lĩnh vực mà giảng viên chưa thực sự chú trọng. ĐGKN chỉ thực sự mang lại giá trị khi gắn với từng cá nhân cụ thể đây là điều khó đối với các học phần LLCT vì diễn ra trong thời gian ngắn, số lượng sinh viên lớn.

Đánh giá về thái độ (ĐGTD). Trong ba lĩnh vực cần đánh giá thì ĐGTD là khó nhất và thường ít được chú ý, thậm chí nhiều khi bị bỏ qua. Điều khó khăn nhất trong đánh giá thái độ là làm thế nào để đánh giá chính xác thái độ của sinh viên vì nó liên quan đến yếu tố tình cảm, cảm xúc bên trong, ít bộc lộ ra bên ngoài, thậm chí việc bộc lộ ra bên ngoài cũng chưa phản ánh hết được suy nghĩ, tình cảm của người học. Do vậy, đánh giá thái độ cần phải thực hiện thường xuyên, liên tục và hình thức chính đó là quan sát người học.

3. Kết luận

Các học phần LLCT có nhiều điểm khác biệt như: được áp dụng từ lâu, mang tính bắt buộc; có sự thống nhất về chương trình, giáo trình, đào tạo giảng viên và nguồn tài liệu phong phú, đa dạng... Đó là những điều kiện thuận lợi cho quá trình dạy và học các học phần này đạt được mục tiêu đề ra.

Chương trình, giáo trình và giảng viên giảng dạy LLCT mới có nhiều thay đổi (so với Chương trình ban hành năm 2008). Tuy nhiên, dạy học theo hướng PTNL chưa thật sự rõ ràng ở các khâu khung năng lực LLCT, mục tiêu các học phần và đánh giá các học phần. Do đó, việc điều chỉnh, bổ sung chương trình LLCT theo hướng hình thành và PTNL cần được quan tâm và thực hiện sớm.

Tài liệu tham khảo

1. Đảng Cộng sản Việt Nam (2013), *Nghị quyết số 29-NQ/TW ngày 04/11/2013 về đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo*, Hà Nội.
2. Đảng Cộng sản Việt Nam (2014), *Kết luận số 94-KL/TW ngày 28/3/2014 của Ban Bí thư về việc tiếp tục đổi mới việc học tập LLCT trong hệ thống giáo dục quốc dân*.
3. Đảng Cộng sản Việt Nam (2014) *Nghị quyết số 37 - NQ/TW ngày 09/10/2014 của Bộ Chính trị về công tác lý luận và định hướng nghiên cứu đến năm 2030*.